

Van een visser langs de beek kregen we nog de tip eens langs het ongekanaliseerde Drostendiep en het Schoonerbeker diep te kijken.

Samenvattend

Opvallend is dat er vooral volwassen vrouwtjes aan zijn getroffen en maar één uitsluitend mannetje. Het lijkt er op dat -omdat er iets meer mannetjeshuidjes zijn aangetroffen- dat mannetjes of eerder op de dag of een aantal dagen eerder uitsluitend. Verder zijn er in totaal meer larvenhuidjes gevonden (62) dan in 1997 (16), hoewel het wel vroeger in het jaar is. Belangrijk is ook dat we dit jaar met z'n tweeën alles afzochten. Het is dus te vroeg om van een toename te spreken. Opvallend is dat de soort door ons met slechts enkel individu ten noorden van Gramsbergen is gevonden. In de omgeving van Hardenberg zijn de dalen van de Vecht (vlakke oevers) meer overeenkomstig die bij de grens met Duitsland. Het is dan ook aan te bevelen eens de westgrens van de verspreiding van deze *Gomphus* langs de Overijsselse Vecht te bepalen.

Marcel en André Hospers
mhospers@dds.nl

Naam locatie	Amersfoort-coördinaten	vrouw			man			onbep.		
		exuv	uitsl	adult	exuv	uitsl	adult	exuv	uitsl	adult
Brug bij Gramsbergen	241,1-514,5				1					
Spoorbrug Gramsbergen-Oost	242,8-515,0	?	?	5						10
De Haandrik	243,9;515,5 tot	15		16						
	244,0;515,5			1				3		
Leistenhoeve	244,7-514,9	7	1		11	1				6
						1				
Brug bij Laar (Duitsland)	246,5-514,7	4			7			1		
			1					6		
Totaal	1999	26	1	8	35	1		1		10
	1997		1	1	1	1		15		
1999 (80 individuen)			33			36				11
1997 (19 individuen)			2			2				15

Tabel 1: Vergelijking van aantallen van de Beekrombout *Gomphus vulgatissimus* per locatie in 1999 (boven) en 1997 (onder). Aantallen gevonden larvenhuidjes (exuv), uitsluitende individuen (uitsl) en volwassen dieren (adult) per geslacht.

Excursieverslag Zuid-Limburg Een eerste keer.....op stap met de NVL.

Het weekend van 26/27 juni 1999 was een libellenstudie-weekend in Zuid-Limburg, ergens tussen de fijne dorpjes Eysden en Sint Geertruid.

Het aantal personen bedroeg ergens tussen de twintig en de dertig, waarvan ik de fanatieke libellenkenners bijna allemaal al kende via de NJN (Nederlandse Jeugdbond voor Natuurstudie voor degenen die daar nog nooit van gehoord hebben). Dit stukje zal dan ook ongeveer een vergelijking zijn tussen mijn NJN-ervaring van kampen en de eerste keer NVL, waar meer oudere mensen rondliepen. Er was behoorlijk veel kennis aanwezig, maar het organiseren van de excursies verliep daarentegen een stuk rommeliger. Bovendien heb ik dat weekend mijn quota van het in auto's zitten behoorlijk omhoog gehaald.

Zaterdag ben ik meegegaan naar de ENCI-groeve, waar onder andere een visvijver is aangelegd voor de werknemers, ter grootte van ongeveer 1 hectare. Het water daarvan is ongelooflijk helder, met een mooie begroeiing zowel in het water als op de oever; dat maakt het toch wel tot één van de trekpleisters voor libellen en -freaks. De meest spectaculaire waarnemingen daar waren twee tot drie Vuurlibellen *Crocothemis erythraea* en de twee soorten keizerlibellen: *Anax imperator* en *A. parthenope*. Andere (niet minder) leuke soorten waren onder andere Weidebeekjuffer, Vuurjuffer, Kanaaljuffer, Blauwe breedscheenjuffer en de Zuidelijke oeverlibel – respectievelijk *Calopteryx splendens*, *Pyrrhosoma nymphula*, *Cercion lindenii*, *Platycnemis pennipes* en *Orthetrum brunneum*.

Naar de kwelplasjes (kleine stroompjes met leem/kleigrond en een beetje zand) toelopend viel de hoeveelheid kalkstof op, die goed te zien was aan de witte bomen en struiken vlak naast het pad. Bij de kwelplasjes zelf werden een aantal opmerkelijke larvenhuidjes van de Bruinrode heidelibel *Sympetrum striolatum* gevonden. Van de 42 afgeworpen huidjes waren er 18 mislukt, wat ons zicht bood op een aantal misvormde exemplaren van deze soort. Eén libel leefde nog, maar zijn vleugels waren blijven steken in zijn larvenhuid. Het hoge aantal mislukte uitsluitingen is waarschijnlijk te wijten aan het rondwarrelende kalkstof, dat op de een of andere manier het uitsluitend en opdrogen heeft belemmerd.

Verder is bij de kwelplasjes nog een Kalkdoortje *Tetrix tenuicornis* waargenomen. Deze soort is bekend in Nederland van het kalkrijke deel van Zuid-Limburg, maar schijnt zich tegenwoordig ook te handhaven in het rivierengebied.

Zaterdagavond werd er uiteindelijk genoten van een diner bestaande uit snackbar-friet en sla uit twee emmers, wat nogal verbazing en plezier opwekte bij de iets ouderen, die dat kennelijk voor de eerste keer zagen.

Zondag werd een poging ondernomen om de Mercurwaterjuffer *Coenagrion mercuriale* langs de Hemelbeek te vinden; daarna ging men op zoek naar

huidjes van de Rivierrombout *Gomphus flavipes* op een paar plekken langs de Maas. Helaas leverden beide pogingen geen bevredigende resultaten op voorzover ik weet.

Al met al was het een fijn scor-weekend met de NVL, in een mooi stukje Nederland. Dit kwam niet alleen door de libellen, maar ook door de mensen. Ik was in ieder geval blij er nog een aantal jeugdbonders aan te treffen en niet alleen oude sokken en andere (onbekende) personen zoals ik eerst dacht. Om dit verslag een beetje in de sfeer van die dagen af te sluiten, eindig ik dan maar met een geïnnoveerd spreekwoord: naast gevangen is altijd mis!

Jung
Oude Rijnsburgerweg 42
2342 BC Oegstgeest

Literatuur

Bos, Frank & Marcel Wasscher, 1997. Veldgids Libellen, KNNV Uitgeverij; Utrecht.
Kleukers, R.M.J.C., E.J. van Niekerken, B. Odé, L.P.M. Willemse & W.K.R.E. van Wingerden, 1997. De sprinkhanen en krekels van Nederland (Orthoptera). – Nederlandse Fauna I. Nationaal Natuurhistorisch Museum, KNNV Uitgeverij & EIS-Nederland, Leiden. 416 blz., 16 platen.

Populatieschatting van de Bandheidlibel *Sympetrum pedemontanum* in De Maat (België)

Tijdens een zomerkamp van de Nederlandse Jeugdbond voor Natuurstudie is getracht de grootte van de *Sympetrum pedemontanum*-populatie in De Maat te bepalen door een terugvangstmethode toe te passen

Gebiedsbeschrijving

De Maat is een vochtig gebied wat beheerd wordt door het Belgische "Natuurreservaten". Het terrein wordt begraasd door Schotse hooglanders. Het veld waarop is gevangen (zie figuur 1) grenst op de plekken 1 en 2 aan water en is voor de rest omringd met bos (populier, berk, eik). De twee plaatsen waarop is gevangen beslaan slechts een klein deel van de oppervlakte van het gebied.

Methode

Op dag één zijn op een tweetal plaatsen door een aantal jeugdbonders in totaal 100 *pedemontanum*'s gevangen en van een merk voorzien (watervaste benzinstift). Op locatie 1 kregen 75 ind. een blauwe streep en op locatie 2 kregen 25 individuen (ind.) een rode streep. Twee dagen later werd er teruggevangen. Op te kijken of er tussen de gebieden en de rest van De Maat migratie plaatsvond, is er ook nog op locatie 3 gevangen. Alle tijdens het terugvangen gevangen exemplaren kregen een zwarte vleugeltop. Op deze manier werden deze individuen niet nog een keer "teruggevangen".

Het maken van de populatieschatting

De terugvangstmethode (van Veen & Zeegers, 1993) bestaat uit een formule met hierbij een aantal voorwaarden. De formule luidt als volgt:

$$N = \frac{T \times G}{X}$$

waarin N = totale te schatten populatie
G = gemerkt aantal eerste keer
T = totale aantal gevangen individuen tweede keer
X = teruggevangen gemerkte exemplaren

De globale schatting voor de fout is:

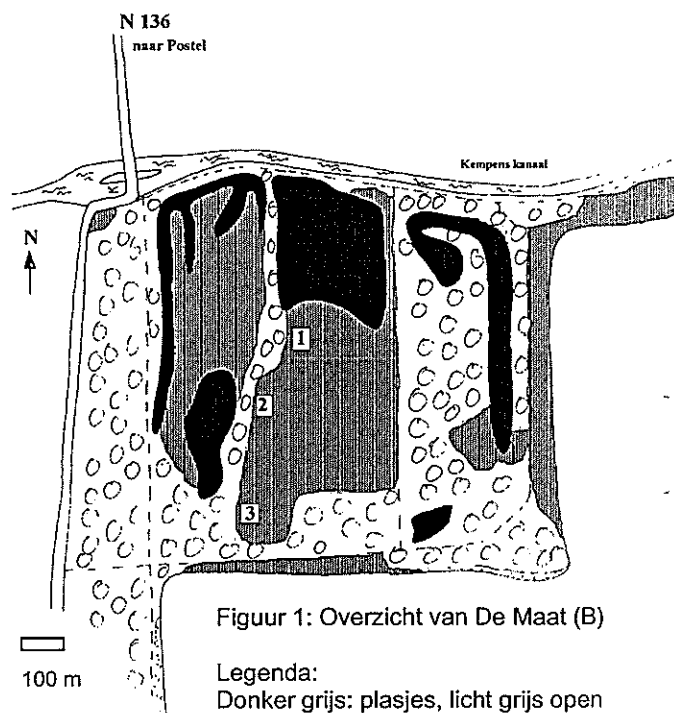
$$\frac{N}{\sqrt{X^3}}$$

waarmee de schatting voor de populatiegrootte (N) dan wordt:

$$\frac{T \times G}{X} \pm \frac{N}{\sqrt{X^3}}$$

Met deze methode kan er een redelijke populatieschatting worden gemaakt als er aan een aantal voorwaarden wordt voldaan:

1. ieder individu moet dezelfde vangkans hebben
2. de populatiegrootte is gedurende het onderzoek constant
3. alle gemerkte individuen blijven in het proefvlak aanwezig
4. gemerkte en verse exemplaren zitten verspreid door elkaar
5. het merken van individuen veranderd zijn vangkans niet

Figuur 1: Overzicht van De Maat (B)

Legenda:

Donker grijs: plasjes, licht grijs open delen, rondjes: bos en nummers 1, 2 en 3: vangstlocaties

Uitwerking

Tussen het merken en het terugvangen zaten twee dagen, het weer tijdens het merken en het terugvangen was vergelijkbaar. De resultaten staan in Tabel 1.